

ДОКУМЕНТИ СВИДЧАТЬ

Частина 1

Військова навала на Україну з боку росії виразно демонструє використання агресором наративів її міфологем часів Радянського Союзу. Наполягаючи на правонаступництві цієї тоталітарної держави, росія послідовно застосовує ті самі людиноненависницькі практики, брехню, приховування правди тощо. Замовчування трагічних подій минулого, хибні уявлення про радянські часи лише гальмують розвиток українського суспільства та наш рух до Перемоги. Тож обізнані історики й усі громадяни мають долучитися до інформкампанії з розвінчання міфів тоталітаризму.

Проєкт Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» *«Документи свідчать»* розповідає мовою документів про реалії радянського минулого. Використані в проєкті документи взято з архівно-кримінальних справ репресованих осіб, розстріляних у Києві під час Великого терору 1937 – 1938 років. Матеріали засвідчують фальсифікацію справ, наругу над громадянами радянської України, примус їх до визнання своїх нібито протиправних дій щодо держави, яка, фактично, протиставляла себе власному народові.

Знання про часи несвободи допоможуть нам боротися за вільне майбутнє!

Мусій Тихий (1894 – 1938) – селянин, уродженець села Семенівка на Київщині, працював рахівником у різних радянських установах, розстріляний 7 травня 1938 року, згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Разом із Мусієм Тихим на початку 1938 року були заарештовані, а згодом приречені на смерть, шестеро мешканців Березанського району. Вони були звинувачені у належності до «контрреволюційної націоналістичної організації», яка, зокрема, нібито «мала на меті шкідництво у сільському господарстві». У характеристиках кожного із заарештованих селян зазначалось або їх «кулацьке» походження, або «петлюрівське» минуле.

✓ Наявність у біографії людини фактів, які інтерпретувалися владою як прояв ворожості до неї (як-от належність до товариства «Просвіта», участь у селянських повстаннях початку 1920-х років або у військових подіях періоду Визвольних змагань 1917–1921 років не на боці більшовиків), робило її заручником держави-терориста.

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А 48

ТИХИЙ Мусій Дем'янович працюючи в БЕРЕЗАНСЬКІЙ МТС нем бухом, вів себе весь час скрито, єхідно, Плував учет тракторних робіт, не приймав жодної участі в громадсько-політичній роботі, підхалимічав, Поведінка його і настрої до сточувачучого була подібна до кулацької націоналістичної виходки, Запитання завжди подавались ним на політичні теми єхідні, з неувіреністю виконання завдань партії і уряду, Завжди покривав всі хіби в бухгалтерії, хоч вони йому були відомі,

Виходячи з цього, та з огляду на те де віляк виявилось приймав участь в контрреволюційній націоналістичній організації СВУ з роботи в МТС знятий в 1937 р.

Директор МТС

/ ПРОВІЗИОН /

Зам. ДИРЕКТОРА МТС по
політичній частині

Ковальчук /

...Тихий Мусій Дем'янович, працюючи в Березанській МТС помбухом, вів себе весь час скрито... Не приймав жодної участі в громадсько-політичній роботі...

Поведінка його... була подібна до кулацької націоналістичної виходки. Запитання завжди подавались ним на політичні теми єхідні, з неувіреністю виконання завдань партії і уряду...

...з огляду на те, що він... приймав участь в контрреволюційній організації СВУ, з роботи в МТС знятий в 1937 р.

Характеристика з місця роботи, надана на запит органів НКВС. ЦДАГО України. Ф.263. Оп.1. Спр.47834. Т.1. Арк. 48.

Олександр (Олесь) Чапківський (1884 – 1938) – журналіст, критик, педагог; член Центральної Ради 3-го скликання, входив до гуртка Георгія Нарбута, був секретарем Музичного товариства ім. Миколи Леонтовича (1922 – 1925), викладав українську мову. Розстріляний 28 квітня 1938 р. згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Олесь Чапківський неодноразово заарештовувався органами НКВС. У 1936 р. обвинувачувався в «контрреволюційному шовінізмі у викладацькій роботі». Востаннє заарештований 1 березня 1938 р. Звинувачений у належності до контрреволюційної організації, шпигунстві й активній діяльності проти революційного руху під час «громадянської війни».

✓ Належність до кола тих, хто підтримував Українську революцію і протягом 1920-х років плекав надію на вкорінення української моделі радянського суспільства, виявилась ризикованою. Саме таким – непоступливим, послідовним у своїх переконаннях – був Олесь Чапківський. Уникнути покарання за інакшість у часи Великого терору було майже неможливо.

Протокол допиту

ЗМ 108

Обвиняемого Чапківського Александра
в тому, що волею

в дні 27 лютого 1918 року

Вопрос: Чи не повинен виповісти
о своїй контрреволюційній діяльності
в період революції. Вам пред'явлено деякі
перехватні показання по цьому справу.

Отвѣтъ: В прошлых своих показаниях
я не упоминаю о фактах моей встречи с
Симоном Гейстером в период революции.

Работая в Центральной Раде в 1918 го-
ду я в Гейстером, как военном ин-
женером частой встречался ^{в Центральн. Раде} ~~тогда~~
но каких либо существенных дел
не помню.

После ухода Гейстера из Киева
я два раза встречался с ним
в Комиссии Рабочей еще больше
помогая укрѣждению Гуксбургам
заключению "по актам" подписанием в Митта-
хеймском деле.

Запитання: Ви не повністю розповіли
про свою контрреволюційну діяльність
у період революції. Пропонуємо дати
вичерпні показання з цього питання.

Відповідь: ...Я не вказав про факт моєї
зустрічі із Симоном Петлюрою.
Працюючи у Центральній Раді у 1918
році, я з Петлюрою... часто зустрічався по
службі (закреслено) у Центральній Раді...

Після залишення Петлюрою Києва я двічі
зустрічався з ним у Кам'янці-
Подільському... (*Закресленому... вірити.)

Протокол допиту Олександра
Чапківського. ЦДАГО України. Ф.263.
Оп.1. Спр. 51164.

Борис Дробинський (1904 – 1938) – український актор і режисер, уродженець Борисполя; працював у театрі “Березіль”, Державному польському театрі УРСР; навчався у майстерні Олександра Довженка при Київській кінофабриці. Розстріляний 2 вересня 1938 року, згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Обвинувачення Бориса Дробинського в українському націоналізмі обґрунтовувались, зокрема, його спілкуванням із режисером Лесем Курбасом (засуджений на смерть у 1937 році) та іншими представниками «березільського гурту».

✓ Творча складова діяльності цих людей розцінювалась репресивно-каральними органами як прояв націоналізму, адже усі вони були представниками українства.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА №235

заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР

от „29“ августа 1938 г.

30

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
<p>Дело №-634 НКВД УССР по обвинению - ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, 1904г.рожд., урож.г.Борисполье Киев.обл., из дворянской семьи, сын быв.подполковника царской армии, украинец, б/п., гражд.СССР, до ареста без определенных занятий.</p> <p>Рассказ в Харьковском театре "Березиль". Находился в близких отношениях с активными руководителями и участниками к-р. укр. военной организации "УВО" - КУРБАСОМ, ГИРНАКОМ и ЦВЕТИШИНЫМ.</p> <p>Поддерживал связь с КУРБАСОМ и его семьей после разоблачения и ареста КУРБАСА.</p>	<p>ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович - РАССТРЕЛЯТЬ.</p> <p>Лично принадлежащее ему имущество -</p> <p>КОНФИСКОВАТЬ.</p>

По имеющимся данным, входил в а/с. польск. национ. группу, которая была одной из составных частей а/с. организации "ПОБ" и поддерживала связь с Киевским польским консульством.

Изобличается показаниями ЦВЕТИШИНА.

Содержится под стражей в Киевской тюрьме.

Верно: -

НАЧ. Ч. СПЕЦИОТДЕЛА КОВ НКВД
ЛЕЙТЕНАНТ ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ -
/ПЛЕЩЕНКО/

...Дробинський Борис Костянтинівич...
із дворянської родини, син колишнього
підполковника царської армії,
українець, безпартійний...

Працював у Харківському театрі
"Березиль". Знаходився у близьких
відносинах з активними керівниками
і учасниками контрреволюційної
української військової організації
"УВО"...

Підтримував зв'язок із Курбасом...

Виписка з протоколу №235 Трійки при
Київському Облуправлінні НКВС УРСР
від 29.08.1938. ЦДАГО України. Ф.263.
Оп.1. Спр.47637. Арк.30.

Степан Шагайда (Шагадин) (1896 – 1938) – український актор, уродженець села Білоголови на Тернопільщині, у 1922 – 1928 роках актор театру «Березиль». Здобув популярність як кіноактор, зігравши у 26 художніх фільмах. Розстріляний 20 січня 1938 року, згідно з рішенням вищої двійки (Прокурора СРСР і Наркома внутрішніх справ СРСР). Місцем поховання, імовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Приводом для арешту Степана Шагайди стали «дані, що надійшли до Управління НКВС», про антирадянські прояви актора. Під час допитів Степан Шагайда не заперечував своїх зв'язків із тими, кого вже визнали «ворогами народу», і тримався лінії поведінки, яка передає усвідомлення ним власної гідності.

✓ У словах Степана Шагайди про його «націоналістичне виховання» – велика правда про те, якою була дійсність в українських селах. Те, що вважалось антирадянськими проявами, насправді, було природнім для українського селянства, наділеного любов'ю до землі й вільної праці на ній заради майбутнього.

правив в монастире в годъ, а в 1916 году вѣнчал
в г-р Житомиръ, где поступил на санитарно-
дезинфекторское курсы и, после окончания
был направлен в эpidемический отряд, который
находился в г-р Невоград-Валыцкес. В том пар
до 1918 года апреля месяца работал в системе
Земского союза.

В апреле 1918 года будучи в г-р Коростеня и поступил
в 1 сотню Богдановского полка Вишевиц стрелков
и в декабре отступил с ними в г-р Житомир.

Вопрос: Что вас заставило вступить добровольно
в отряд Вишевиц стрелков?

Ответ: В тотъ годъ, еще на работе в Галиции
меня воспитывали в Украинском Национально-
патриотическом духе и считал что каждый украинец
должен был бороться за самостоятельную Украину. Кроме
того у меня было представление, о большевиках, как
угнетателей Украинского народа. Творивших, и по-се-
насилие и угнетение Украинского народа.

Вопрос: Правильно ли это рассуждение?

Ответ: Из Житомирского отряда в декабре, направил в
г-р Житомир, где была организована новая боевая единица,
Подпись С. Шагайда - Шагайда

...У квітні 1918 р. у Коростені я вступив до 1-ї
сотні Богданівського полку Січових стрільців
і невдовзі відійшов із ними до Житомира...

Запитання: Що змусило вас добровільно
вступити до загону Січових стрільців?

Відповідь: З дитинства, ще на батьківщині
у Галичині, мене виховували в українському
націоналістичному дусі. Я вважав, що кожний
українець має боротися за самостійну Україну.
Крім того, у мене було уявлення щодо більшо-
виків як поневолювачів українського народу,
які нібито чинили насильство й поневолення
українському народові...

З протоколу допиту Степана Шагайди. ЦДАГО
України. Ф.263. Оп.1. Спр. 48517.

Анастасія Кінг (1874 – 1937) – уродженка Житомирщини, домогосподарка, яка до розлучення перебувала на утриманні чоловіка. Розстріляна 10 грудня 1937 року за рішенням вищої двійки. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Обвинувачена в приховуванні своєї національності, візитах до Консульства Польщі в Києві та проведенні у своїй квартирі антирадянських розмов про захоплення поляками України та кінець радянської влади. Жінка себе не визнала винною, але співробітники НКВС підкріпили звинувачення словами свідків, зокрема, Миколи Мацело, квартиранта Анастасії Кінг.

✓ У СРСР як тоталітарній державі поняття індивідуальної безпеки було відсутнє. Будь-хто з громадян, незалежно від віку, статі, професії, національності, міг опинитися у колі «неблагонадійних», «підозрілих», «нелояльних», а то й взагалі позбутися життя за найменші «провини», через необережне слово або навпаки «пильне вухо» сусідів.

Вопрос. 1937 г.
 Как вы считаете, кто бы считал вас националисткой происхождения? Вы называете себя Украинкой? То есть, когда и отец и мать ваши Польски?

Ответ. Да, отец мой и мать были Польски, а я считаю себя Украинкой только потому, что родилась на Украине. Если бы я не считала себя Украинкой, то, конечно, я бы назвала себя польской, если бы мой отец и мать были бы Польски.

Вопрос. Кто вам был отец?

Ответ. Мой отец по фамилии Кинг, окрестности Митавы по национальности датский, по социальным происхождению еврейский. В 1920-21 гг. с ним произошла по сути антиинициативная.

Вопрос. С какой целью вы занимались в Анти-Советскими разговорами и восставанием Польши?

Ответ. Анти-Советскими разговорами я не занималась, Польши не восставала.

Вопрос. Вы говорили неправду. Следствие работало на основании фактов, что вы систематически распространяли провокационные слухи о скором падении сов. власти и о захвате Польши Украиной, с какой целью вы это делали?

Ответ. Утверждала, что это я не говорила, распространяла провокационные слухи о советском союзе на Закарпатских.

Подпись

А. Кинг

Запитання: ...ви називаєте себе українкою, хоча ваші [батьки] поляки?

Відповідь: ...вважаю себе українкою, лише тому що народилася в Україні...

Запитання: З якою метою ви вели анти-радянські розмови і славили Польщу?

Відповідь: Антирадянських розмов не вела, Польщу не славила.

Запитання: ...ви систематично розповсюджували провокаційні чутки про падіння рад. влади... З якою метою?

Відповідь: ...я цього не говорила...

Зі справи Анастасії Кінг. ЦДАГО України.
 Ф. 263. Оп.1. Спр. 47590.

Іван Яновський (1898 – 1937) – уродженець села Чепелів на Чернігівщині, у 1934–1937 роках директор Київського академічного театру опери та балету УРСР. Розстріляний 26 жовтня 1937 року згідно з рішенням виїзної сесії Військової колегії Верховного суду СРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Обвинувачений в участі у «контрреволюційній націоналістичній терористичній організації», Іван Яновський, на вимогу слідства, розповів про тих, хто працював у театрі. При цьому НКВС цікавили характеристики, надані виключно в негативному контексті: зокрема, щодо «неправильного» соціального походження людини.

✓ За радянської влади була запроваджена практика виголошувати обвинувачення та самообвинувачення на всіляких зборах, заповнювати численні анкети й складати автобіографії. Це призвело, з одного боку, до приховування людьми фактів власної біографії, а з іншого – до розповсюдження недовіри й підозрливості між людьми, які гостро відчували залежність один від одного. Одним із проявів тоталітаризму став суцільний контроль за життям людини.

АРХИВНА ВИПИСКА

з протоколу № 5 засідання секретаріату Київського Міськкому КП(б)У від 9 вересня 1937 року.

6. Про ЯНОВСЬКОГО І.І.

В зв'язку з тим, що ЯНОВСЬКИЙ Іван Іванович / директор театру Опері та балету / протягом довгого часу був зв'язаний з ворогами народу Ермолович, Потапенко, Килеротом, Ашраф'яном, Корбаном, ними пересувався по роботі, не виконав постанови Бюро Міськкому КП(б)У про очищення Опері від небажаних елементів, а навпаки, порушує встановлений порядок перевірки працівників театру, прийняв 9.VII-1937 року на роботу ТАЛІСМАНА, який був тісно зв'язаний з ворогом народу Земляним, сам Яновський був тісно зв'язаний з Самусем / чоловіком сестри його дружини, який засуджений до висилки за межі України, що судився за участь у терористичній організації, Секретаріат Міськкому КП(б)У у х в а л я є:

1. Яновського І.І. з роботи директора театру Опері та балету зняти.

Просити ЦК КП(б)У затвердити.

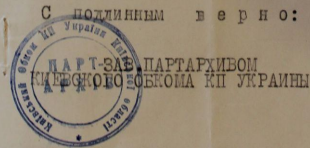
2. Доручити парторганізації театру Опері та балету розглянути питання про партійність Яновського.

СЕКРЕТАР МІСЬККОМУ КП(б)У

КУДРЯЦЕВ

Копія снята с матеріалов партархива Київського обкома КП України

С подлинним верно:

/ Я.ПАНИН /

9 вересня 1937 р.

В зв'язку з тим, що ЯНОВСЬКИЙ Іван Іванович /директор театру Опері та балету/ протягом довгого часу був зв'язаний з ворогами народу... [перелік], не виконав постанови Бюро Міськкому КП(б)У про очищення Опері від небажаних елементів, а навпаки,... прийняв 9.VII.-1937 року на роботу ТАЛІСМАНА, який був тісно зв'язаний з ворогом народу Земляним... Секретаріат Міськкому КП(б)У ухвалює:

1. Яновського І. І. з роботи директора театру Опері та балету зняти.

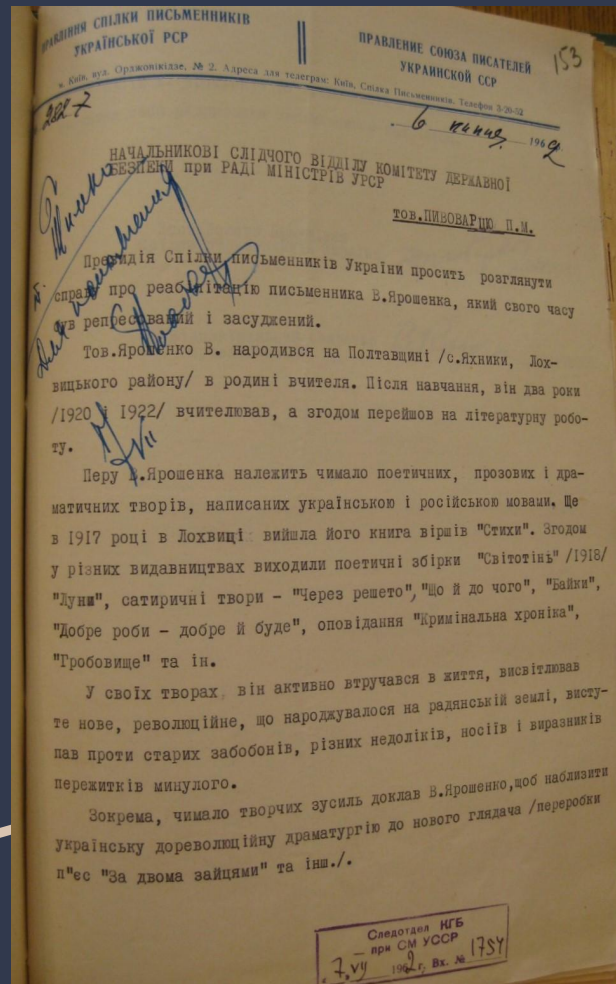
Зі справи Івана Яновського. ГДА СБ України. Ф.6. Оп.1. Спр. 44240.

...«За відсутністю складу злочину»

Володимир Ярошенко (1898 – 1937) – уродженець села Яхники на Полтавщині, байкар, прозаїк, драматург, кіносценарист, літературний критик. Був редактором і завідувачем сценарного відділу Київської кінофабрики ВУФКУ. Розстріляний 13 липня 1937 року за вироком виїзної сесії Військової колегії Верховного суду СРСР. Місцем поховання, імовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Коло спілкування Володимира Ярошенка в літературному і театральному середовищі не залишало шансів уціліти цьому цікавому письменнику. Під час допиту слідчих НКВС цікавило, хто із його знайомих літераторів уже був заарештований. Звісно, спливали знайомі та знакові для покоління Розстріляного відродження імена...

✓ Володимир Ярошенко був змушений визнати, що входив до складу української «контрреволюційної націонал-фашистської терористичної організації». Через 25 років радянська влада реабілітує письменника за «відсутністю складу злочину». Адже жодних доказів протиправних дій письменника, який прагнув «ужитися» з більшовиками, поетизував радянський побут та колективізацію, не існувало в природі. На жаль, співпраця із «силами зла» завжди призводить до загибелі людської душі....

6 липня 1962 р.

Президія Спілки письменників України просить розглянути справу про реабілітацію письменника В. Ярошенка, який свого часу був репресований і засуджений...

Перу В. Ярошенка належить чимало поетичних, прозових і драматичних творів, написаних українською і російською мовами... У своїх творах він активно втручався в життя, висвітлював те нове, революційне, що народжувалося на радянській землі, виступав проти старих забобонів, різних недоліків, носіїв і виразників пережитків минулого...

Зі справи Володимира Ярошенка. ГДА СБ України. Ф.6. Оп.1. Спр. 56902.

Володимир Білий (1894 – 1937) – уродженець села Костянтинівка на Полтавщині, етнограф і літературознавець. Працював у Етнографічній комісії ВУАН, викладав народознавство, українську мову й літературу. Розстріляний 22 листопада 1937 року згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Для Володимира Білого арешт не був несподіванкою. Талановитий науковець, він добре усвідомлював, що його етнографічні й фольклорні розвідки 1920-х років не відповідали новим вимогам. Під час допитів Володимир Білий визнав, що всі його публікації були «ідеалістичними».

✓ Від початку 1930-х років у СРСР жодна наукова праця не була можливою без дотримання так званої марксистсько-ленінської методології. Втративши свободу від політичної заангажованості, радянські науковці докладали зусиль, обґрунтовуючи важливість своєї роботи для «справи побудови комунізму». Сьогодні масштаб ідеологічного тиску, який відчували навіть визначні інтелектуали радянської доби, вражає.

Трайкокош Дмитро

авт. Володимира
Валішевича, 1894 года
рождения авт. Крестьянского
курсов индивидуального
образования при Киевском
Училище Высшим Курсы, -
от 13/IV-1917.

Вопрос Вам пред'явлено обвинение в
принадлежности к антимосковской,
националистической организации
и проведении контрреволюционной
пропаганды.
Вы признаете себя виновным
в этом?

Ответ Я принадлежал к антимосковской
националистической организации
виновным себя не признаю.
Что касается обвинения в
контрреволюционной пропаганде,
то признаю только то, что вна-
кале своей научной деятельности,
будучи методически воспитан, как
доктриналист и документарист в области
этнографии, я публиковал научные
работы не марксистские, а идеалистиче-
ские - буржуазные, каковы об'явлено
высшими и националистическими.
В этом я признаю себя виновным.
Владимир Валішев

Запитання: ...визнаєте себе винним...?

Відповідь: У належності до
антирадянської націоналістичної
організації винним себе не визнаю.

Стосовно обвинувачення у контррево-
люційній пропаганді, визнаю той факт,
що на початку своєї наукової діяльності,
методологічно вихований як формаліст
і документаліст в області етнографії,
я публікував наукові роботи не
марксистські, а ідеалістичні, буржуазні,
які об'єктивно виходили й націоналістич-
ними. (Підкреслено червоним олівцем.)
У цьому я визнаю себе винним.

Протокол допиту Володимира Білого.
ЦДАГО України. Ф.263. Оп.1. Спр. 58635.

Віктор Гудим (1909 – 1937) – уродженець села Пирого (нині – Полтавської обл.), поет, член Спілки радянський письменників України. Розстріляний 24 жовтня 1937 року за вироком виїзної сесії Військової Колегії Верховного Суду СРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Заарештований 11 червня 1937 року, хоча ордер на арешт виписаний 13 червня 1937 року. Звинувачувався у належності до антирадянської націоналістичної організації. Винним себе не визнав, сказавши на засіданні суду, що всі звинувачення щодо нього – нахабна брехня, причин якої він не знає.

✓ У роки Великого терору ані відсутність будь-яких доказів, ані заперечення своєї провини, ані ось такі лаконічні допити, які не містять жодної інформації про життя та діяльність людини, не ставали причиною перегляду справи чи її дорозслідування, навіть якщо рішення ухвалював судовий орган. Фактично відбувалося цілеспрямоване нищення української творчої еліти, навіть лояльної та радянсько орієнтованої.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

обв. Гудима Виктора Ивановича

от 17/УЧ.1937 г.

ВОПРОС:- В каких отношениях Вы находились с САЧЕНКО, осужденным за активную к-р деятельность ?

ОТВЕТ:- В дружеских.

ВОПРОС:- Вы знали САЧЕНКО, как националиста и контрреволюционера. Дайте показания по этому вопросу ?

ОТВЕТ:- Я не знал второго лица САЧЕНКО.

ВОПРОС:- Какие отношения были у Вас с МАНЮГОЙ, ЯРУТОЙ и ЧИГИРИНИМ.

ОТВЕТ:- Официальные.

Записано с моих слов верно и мной

прочитано.

Гудим

ДОПРОСИЛ:

ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ IV ОТДЕЛА УГБ

Вера Мухоморова /ПРОКУРАТОР ОБ /

Запитання: У яких стосунках Ви були із Саченком, засудженим за активну контрреволюційну діяльність?

Відповідь: У дружніх.

Запитання: Ви знали Саченка як націоналіста і контрреволюціонера. Дайте покази з цього питання?

Відповідь: Я не знав другого лиця Саченка.

Запитання: Які відносини були у Вас із Манюгою, Ярутою і Чигириним?

Відповідь: Офіційні

Протокол допиту Віктора Гудима від 17.07.1937. ГДА СБУ. Ф.6. Спр.52017.

Костянтин Регаме (1879 – 1938) – уродженець Жмеринки, піаніст і викладач музики, професор Київської консерваторії. Розстріляний 20 січня 1938 року, згідно з постановою НКВС і Прокурора СРСР від 12.01.1938 р., на виконання наказу № 00485 (так звана «польська національна операція НКВС»). Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Поляк за походженням, Костянтин Регаме усе своє життя присвятив музиці. Як піаніст і акомпаніатор, він багато концертував та основний час витрачав на викладання. Незадовго до свого арешту Костянтин Регаме погодився на посаду керівника Державного ансамблю польської народної пісні й танцю. Імовірно, у 1937–1938 роках більшість учасників цього колективу були репресовані.

✓ Бути поляком у СРСР і підтримувати зв'язок із родичами за кордоном означало потрапляння під нагляд органів держбезпеки. Обвинувачення у шпигунстві не потребували доведених фактів: достатнім було відвідування посольства або консульства.

205

К. в. в. л. д. л. ч. № 23225

*Умберто Саво
Полковник Мамин*

ОБВИНЕНИЕ

по обвинению РЕГАМЕ Константина
Рудольфовича по ст. 54-6 ч. I УК
УССР.

В III Отдел УГБ Киевского Облуправление НКВД поступи-
ли данные, что житель г. Киева РЕГАМЕ Константин Рудольфо-
вич, 1879 г. рождения занимается шпионской работой.

На этом основании РЕГАМЕ был арестован.

Произведенным следствием по делу, допросами обвиняе-
мого установлено, что РЕГАМЕ Константин Рудольфович, 1879 г.
рождения, поляк, гр-н СССР. В 1934 г. РЕГАМЕ К. Р. завербован
польским консулом для шпионской работы. РЕГАМЕ с этого мо-
мента являясь информатором польского консула и системати-
чески выполнял задания консула, информируя, передавая мате-
риалы шпионского характера, ~~как-то~~:

- а/О настроении населения г. Киева и мероприятий
сов. власти.
- б/О перебоях снабжения продуктами рабочих и служе-
щих.
- в/Сообщил, что в советском Союзе нет продуктов и
товаров в магазинах.

В пред"явленном обвинении РЕГАМЕ себя виновным
признал:

На основании изложенного, о б в и н я е т с я:

РЕГАМЕ Константин Рудольфович, 1879 г. р., уроженец
г. Жмеринка, Винницкой обл., поляк, гр-н СССР, б/п, об-
разование высшее,

в том, что систематически проводил шпионскую работу,
т.е. совершил преступление, предусмотренное ст. 54-6 ч. I
УК УССР, в посему:

...Регаме Костянтин Рудольфович,
1879 р. народження, поляк...
у 1934 р. ... завербований для
виконання шпигунської роботи.
...Як інформатор польського консула
систематично... передавав матеріали
шпигунського характеру, а саме:

- про настрої населення Києва...
- про перебої постачання
робітників і службовців.
- повідомляв, що у Радянському
Союзі немає продуктів і товарів
у магазинах.

Обвинувальний висновок у справі
Регаме (фрагмент). ЦДАГО України.
Ф.263. Оп.1. Спр.43388. Арк. 23.

...Підстави для нищення

Бржеська (Бжеська) Марія Люціанівна (1873 – 1937) – уродженка Литви, пенсіонерка, інвалід II групи. До 1920 року працювала на Південно-Західній залізниці таксировщиком. Самотня, мешкала разом із сестрою Станіславою та племінницею Марією. Розстріляна 26 листопада 1937 за постановою вищої двійки на підставі оперативного наказу НКВС № 00485 (т.зв. «польська операція»). Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Жінку звинуватили у шпигунстві на користь Польщі, візитах до польського консульства і проведенні антирадянської агітації. Оскільки Марія Люціанівна категорично заперечувала обвинувачення, за «доказ» співробітники НКВС використали факт наявності родичів за кордоном і отримання від них посилок.

✓ У тоталітарній державі будь-які факти з особистого життя, приватне листування, спілкування із закордонними родичами, отримання від них гуманітарної допомоги чи грошових переказів уже означало наражання на небезпеку. СРСР не лише послідовно та наполегливо влізав у приватний простір людини, а й використовував його як підставу для нищення.

обвиняемой Бжеской Станиславы
Мочалович,

25 13 ноября 1934 года

Вопрос: Кто из ваших родственников проживает
в Польше.

Ответ: В Польше проживают мои две сестры:

1. Мокрицкая Софья живет в Варшаве
имеет косметический кабинет.
2. Левицкая Раиса живет в Кельце -
дядиный брат.

Вопрос: Работаете ли вы с какими родственниками
свиста.

Ответ: Да с польскими жителями проживающими в Польше
и осуществляю регулярную свист -
посылки.

Вопрос: Какими из них из ваших родственников,
живущих в Польше польских - десозалин,
польскими и какими другими.

Ответ: Да, я и проживаю со своей сестрой
Мокрицкой, регулярно получаю от нас
Мокрицкой, Левицкой Раисы, проживающей
в Польше в г. Кельце регулярную
посылку.

Эти посылки выкупаются с денежной
привады, во время существования Торговли -
иной Торговли, до этого получали
каждые недели, а также посылки
всех видов посылки.

Посылки эти получаем через почту.

Відповідь: Так, з племінницями,
що живуть у Польщі, я підтримую
регулярний зв'язок - письмовий...

Відповідь: Так, я і сестра Марія...
регулярно отримували від нашої
племінниці Левіович Галини, що
мешкає в Польщі в м.Кельце,
матеріальну допомогу. Ця допомога
виражалася в грошових переказах
в часи існування Торгзін [Всесоюзна
контора по торгівлі з іноземцями]..,
до того отримували поштові посилки,
а також речові посилки...

Протокол допиту Станіслави Бжеської
(фрагмент). ЦДАГО України. Ф.263.
Оп.1. Спр.64638.

Семен Романюк (1883 – 1937) – уродженець села Харківці на Полтавщині, педагог і організатор освітньої справи в радянській Україні, у 1928 – 1932 роках ректор Державного музично-драматичного інституту імені М. Лисенка. Розстріляний 17 листопада 1937 року, згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Початкові обвинувачення Семена Романюка у націоналізмі та контрреволюційній пропаганді базувались на сфальсифікованих показах «свідків». Діяльність Семена Романюка на керівних посадах дала можливість репресивно-каральним органам висунути проти нього типове для всіх управлінців обвинувачення у підборі контрреволюційних кадрів.

✓ Бути керівником у радянські часи, зазвичай, могли лише члени партії. Та захищеними від державного терору вони не були, адже вироблена більшовиками підступна стратегія, з метою укріплення радянської влади, передбачала подвійну відповідальність комуністів. Це дозволяло практично усі негаразди виправдовувати невдалим керівництвом або наявністю ворожих елементів серед управлінців.

КИЕВСКОМУ ОБЛАСТНОМУ ПРОКУРОРУ ПО СПЕЦ.ДЕЛАМ

На подлежащего аресту РОМАНЮК Семена Николаевича, украинец беспартийный, бывш. директор 128 Школы, Прожив. г. Киев, ул. Сагаганского 129/16

С П Р А В А

Материалами 1У Отдела Киевского Областного Управления НКВД устанавливается, что РОМАНЮК Семен Николаевич, является участником контрреволюционного националистического подполья на Украине. Группирует вокруг себя контрреволюционные кадры и проводит националистическую пропаганду.

В прошлом активный боротьбист б.чл.КП(б)У исключен в 1937 г. - как националист. Снят с работы директора 128 Школы за контрреволюционную националистическую пропаганду.

на основании изложенного РОМАНЮК Семен Николаевич подлежит аресту.

НАЧ. УНКВД ПО КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
СТ. МАЙОР ГОСБЕЗОПАСНОСТИ /ШАРОВ/

НАЧ. 1У ОТДЕЛА УТВ. КОУ НКВД
СТ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ: /И. СОКОЛОВ/

"15" Октября 1937г.
Г. Киев

...Романюк Семен Миколайович є учасником контрреволюційного націоналістичного підпілля на Україні. Групує навколо себе контрреволюційні кадри і проводить націоналістичну пропаганду.

У минулому активний боротьбист, колишній член КП(б)У, виключений у 1937 р. як націоналіст. Знятий з роботи директора ... школи за контрреволюційну націоналістичну пропаганду.

Довідка 4-го відділу УДБ УРСР від 15.10.1937. ЦДАГО України. Ф.263. Оп.1. Спр.50967. Арк. 5.

Семен Матусевич (1900 – 1938) – уродженець села Татаринівка (Оріховець) на Київщині, на момент арешту – актор Київського робітничо-колгоспного театру № 5. Розстріляний 31 серпня 1938 року, згідно з рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі.

Згідно з показами «свідків», у 1922 році Семен Матусевич належав до повстанкому, що чинив спротив радянській владі. Те, що за свою контрреволюційну діяльність у період визвольних змагань він двічі заарештовувався і відбув покарання, до уваги не бралось.

✓ Дорозслідування у справі Семена Матусевича, проведене у 1959 році за запитом його дружини, визнанало, що його було засуджено «без достатніх доказів провини». Це фактично означало реабілітацію і знімало з родичів загиблого згубне визначення – «член родини ворога народу». При цьому, офіційний документ містив неправдиву інформацію про нібито смерть людини у місцях відбуття покарання. Це найкращий доказ того, що зло завжди намагається бути втаємниченим.

С П Р А В К А

1740

В Учетно-Архивный Отдел КГБ при СМ УССР поступило заявление гр. ГОЛЕМБИЕВСКОЙ С.С., разнаскивающей своего мужа МАТУСЕВИЧА Семена Игнатьевича, арестованного органами НКВД в 1938 году.

Из имеющихся в архивно-следственном деле № 693977 материалов видно, что МАТУСЕВИЧ Семен Игнатьевич, 1900 г. рождения, уроженец с. Татарновка, Сквирского района, Киевской обл., гр-н СССР, украинец, до ареста артист Киевского рабоче-крестьянского театра № 5, проживал в г. Киеве Крещатик № 48 кв. 2

В 1938 году МАТУСЕВИЧ Семен Игнатьевич был арестован за то, что систематически группировался с антисоветски настроенными лицами и разделял их националистические взгляды.

Решением Тройки УНКВД Киевской области от 29.VIII-1938 г. осужден к ВМН - расстрелу.

Приговор приведен в исполнение 31 августа 1938 года.

Рассмотрев заявление гр. ГОЛЕМБИЕВСКОЙ С.С. и руководствуясь указанием КГБ при СМ СССР № 108сс от 24.VIII-55 г. считаю возможным об'явить заявительнице о том, что ее муж МАТУСЕВИЧ Семен Игнатьевич отбывая наказание в местах заключения 31 августа 1942 года умер от ~~кровоизлияния в мозг~~ *острой атрофии печени.*

ИНСПЕКТОР УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА
КГБ при СМ УССР

/ДЬЯКОВА/

"СОГЛАСЕН": НАЧ 2 ОТДЕЛЕНИЯ УАО КГБ
при СМ УССР майор

Мельников
МЕЛЬНИКОВ

11 июля 56 г.

...МАТУСЕВИЧ Семен Гнатович, 1900 р. народження, ...до арешту актор Київського робітничо-колгоспного театру... Рішенням трійки УНКВС Київської обл.... засуджений до ВМП - розстрілу. Вирок виконано 31 серпня 1938 р.

Розглянувши заяву гр. Голембієвської С.С, на підставі вказівки КДБ СРСР №108сс від 24.08.55 р. вважаю можливим повідомити заявниці, що її чоловік Матусевич Семен Гнатович помер, відбуваючи покарання, у місцях утримання 31.08.42 р. від гострої атрофії печінки.

Довідка обліково-архівного відділу КДБ УРСР. 11.07.1956. ЦДАГО України. Ф.263. Оп.1. Спр. 51164.

...Фальшиві довідки про смерть

Іван Маловічко (1907 – 1937) – український поет-футурист, журналіст, редактор, прозаїк, уродженець с. Верещаки (нині Черкаської обл.). Належав до літературної організації «Нова генерація». Розстріляний 26 листопада 1937 року за рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. Місцем поховання, ймовірно, є спецділянка НКВС у Биківнянському лісі. Реабілітований у 1957 році.

Під час допиту Іван Маловічко свідчив, що в дружньому колі митців-футуристів велись відверті націоналістичні розмови «про переслідування «кращих» українців, затискання української літератури, про неправильну політику партії в національному питанні та в галузі літератури».

✓ Удові поета була видана брехлива довідка, в якій стверджувалося, що її чоловік помер у місцях ув'язнення. Фальшиві довідки про смерть є типовими документами, які отримували від державних органів влади родичі розстріляних багато років потому. Тоталітарний режим, знищивши своїх громадян переважно без доказів, за вигаданими звинуваченнями, не давши рідним можливості попроситися чи хоча дізнатися, де місце «поховання», продовжував цинічно брехати...

и.3-
 76
 Секретно
 экз. № 3
 Копия
 Учетно-архивный отдел
 10 июня 7
 3/2/10270
 НАЧАЛЬНИКУ УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА
 УКРБ при СМ УССР по ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ
 полковнику
 тов. ДАРРИНОВУ
 гор.Одесса

В соответствии с указанием КГБ при СМ СССР № 108сс от 24/УИ-1955 года просим вызвать гр-ку ЗУБКОВУ Зою Гавриловну, проживающую в гор.Одессе, улица Баранова, дом № 16, кв.14 и в устной форме об'явить ей о том, что её муж МАЛОВИЧКО Иван Кириллович в 1937 году был осужден к 10 годам ИТЛ и, отбывая наказание, 26-го ноября 1942 года умер от крупозного воспаления легких.

Свидетельство о смерти мужа она может получить в Харьковском горбюро ЗАГС'а.
 Дату об'явления просим сообщить нам.

3-в д.№ 36430 НАЧАЛЬНИК УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА
 КГБ при СМ УССР - майор /ГУРЬЯНОВ/
 п.Тарасова
 к.№ 18935
 вч.Ярмола
 Начальник 2-го отделения
 майор /МЕЛЬНИКОВ/
 Тарасова
 верно и копию получил
 Тарасов

Чернавік унітажен
 путём сканування
 Київська

Таємно

У зв'язку з вказівкою КДБ при РМ СРСР № 108сс від 24/VIII - 1955 року просимо викликати гром-ку ЗУБКОВУ Зою Гаврилівну, яка мешкає в м.Одесі, вул.Баранова, буд. № 16, кв. 14, і в усній формі оголосити їй про те, що її чоловік МАЛОВІЧКО Іван Кирилович у 1937 році був засуджений до 10 років ВТТ [виправні трудові табори] і, відбуваючи покарання, 26-го листопада 1942 року помер від крупозного запалення легень.

Свідоцтво про смерть чоловіка вона може отримати у Харківському міськбюро РАГСу...

Зі справи Івана Маловічка. ДА Харківської обл. Ф. Р-6452. Оп. 4. Спр.1300